

Ladislav Hejdánek: Nevydařená Sousedíkova kritika [1992]

Stanislav Sousedík si na škodu svou i věci vytkl cíl příliš malý, ale ani tohoto malého cíle nedosáhl. Jeho „pokus o kritický výklad“ se totiž nevyvedl, a to hned v několika směrech. Mluví o mých „po desetiletí krystalizujících filosofických názorech, známých dosud spíše fragmentárně“, ale zabývá se jediným článkem, totiž studií poprvé vyšlou samizdatově roku 1984 a o rok později pojatou do samizdatového vydání prvního čísla Reflexe, které posléze už téměř přede dvěma roky vyšlo „normálně“. Jiných mých textů se vůbec nedotkl: zanedbal tuto svou povinnost (vyplývající z nároků kladených na každou kritiku) v nápadném rozporu se svým vlastním tvrzením, že mou práci „je ... třeba sledovat a věnovat jí ... zaslouženou pozornost“.

I kdybych zcela pominul, že v samizdatové edici „OIKOYMENH“ vyšel v roce 1985 jako 6. svazek celý soubor textů k problémům nepředmětné skutečnosti a nepředmětného myšlení, přece musím připomenout, že v témž čísle jako Sousedíkem kriticky posuzovaný článek vyšel ještě můj text k tématu velice blízkému, a navíc ještě diskusní příspěvek dokonce k témuž tématu, a že - hrou náhody a tiskárenských okolností - ještě před tímto 1. číslem vyšlo tiskem 3. číslo Reflexe, věnované rovněž problémům meontologie. Všechny tyto texty, které mohl mít St. Sousedík k dispozici (a které si snadno mohl a měl opatřit), by bývaly mohly přispět k lepšímu porozumění jednotlivým formulacím posuzovaného článku, pokud kritikovi vyvstaly nějaké nejasnosti. Autor tak mohl udělat něco pro to, aby nemusel užívat formulací jako „pro svou osobu nevidím“, „autor snad chtěl ukázat“, „pochopil-li jsem správně“, „to u H. nenalézám“, „u H., jak se mi zdá, zdůvodněnost a srozumitelnost často chybí“ apod.

Ovšem když už se Stanislav Sousedík rozhodl nechat stranou texty, které pro posouzení věci (a ne jednoho článku) mají určitý význam, a když mu nebylo pomocí ani to, že sledoval (nebo mohl sledovat: není totiž zřejmé, zda je sledoval i on sám, i když mluví o tom, že byly „známy“) mé „filosofické názory“ alespoň ve „fragmentární“ podobě už „po desetiletí“, bylo by možno přinejmenším očekávat, že soustředěním pozornosti na jediný text nebude ničím dalším rozptylován a přečte alespoň těch několik (přesně necelých jedenáct) stránek tak pečlivě, jak je (jak doufám) zvyklý číst své středověké autory. Bohužel nemohu leč konstatovat, že oněch několik stránek přečetl špatně, jak se každý může velmi snadno na vlastní oči přesvědčit (a jak se alespoň na několika případech pokusím ukázat). Jeho kritika není ostatně psána ani jako sžíravý útok či jako pamflet, kterým lze věcně i formálně leccos odpustit, když se občas blýsknou skvělou sentencí, vtipným útokem nebo alespoň ostrým prásknutím biče. Místo toho se jeho text tváří vážně a odborně. Dokonce mentorsky podotýká, že se „nevyrovnávám se současnými názory“, přičemž hned

svým výčtem ukazuje, jak chudá je jeho vlastní představa o „dnes zastávaných myšlenkových přístupech“. (Nemohu ovšem odolat a nepoukázat na to, že orientace na nějaké právě se prosadivší nebo ještě se prosazující tendence „ve světě“ a příčinnivé využití vlny je nejméně hodno doporučení právě ve filosofii, i když je nepochybně – ale k našemu politování – masově rozšířeno.) Připomínka, že mé myšlení v izolaci vznikalo (a nadále v ní zůstává), mi připadá poněkud bezostyšná. Spoléhám nicméně na to, že vnímavý si toho povšimne sám: poučovat nedostatečně vnímavého bych se pokoušel asi zbytečně.

Nejsmutnější je Sousedíkova neschopnost opustit chitinovou krustu svého myšlení a vejít v rozhovor. Připomíná mi to medvídko koalu, který je schopen strávit jen listí blahovičnicku, zatímco ze všeho ostatního se mu dělá špatně: vezměte mu blahovičnick a on zahyne. Už první interpretující věta, která má ve „shrnutí“ podat mé názory, je misinterpretací, která má ovšem zcela mimořádný význam, protože je zřejmým příznakem toho, že to je právě Sousedík, kdo není doma ve „skutečně dnešní“ filosofii. Píše, že se podle mne „celek veškerenstva“ „skládá jednak z ryzích nepředmětností, jednak ze skutečností, které mají stránku zpředměnitelnou, a spolu s tím však i stránku nepředmětnou: Jsou to tedy jakési srostlice zpředměnitelného s tím, co se předmětem stát nemůže, a zůstává tedy za všech okolností nepředmětné.“

Nejde tedy jen o to, že si Sousedík nemohl (nebo alespoň neměl) nepovšimnout, jaký důraz dávám na rozdíl mezi pravými jsoucnými (celky) a nepravými jsoucnými (hromadami), ale zejména o to, že důraz na tento rozdíl dává mnoho vynikajících a pro dnešní (i budoucí) filosofii významných myslitelů, a že tento rozdíl zná filosofie dokonce už od doby presokratiků. Užití o celku takového výroku, že se z něčeho „skládá“ (a to právě v souvislosti, kde lze očekávat protiútok, jenž nepochybně plným právem může využít všech slabostí toho, kdo zaútočil jako první), znamená nepochybnou diskvalifikaci útočícího, jenž tak na sebe prozrazuje, že buď nemá svá vlastní slova docela pod kontrolou, anebo dokonce že nechápe, o čem vlastně jde. Užití slovesa „skládati se“ o celku přece znamená tolik, že celek je jakoby skládkou, skladištěm. Masaryk např. výslovně formuluje, že svět není žádné skladiště věcí. Český filosof by to měl znát přinejmenším z české filosofie, ať už to bere nebo nikoliv, přinejmenším aby odpůrci přespříliš neusnadňoval situaci a nenahrával mu na smeč.

Hned o několik řádek dál prozrazuje na sebe Sousedík, že má velmi nedostatečné ponětí o fenomenologii a speciálně o Husserlovi, když interpretuje mé chápání pojmů a pojmovosti tak, že „pojmy jsou intencionální akty...“. Kdybych se někde omylem takto vyjádřil, mohl by mi vytknout, že to je hrubá chyba: takto to mohu ve stejném smyslu vytknout já jemu. Pokud jde o mé chápání pojmů, opravdu se od

Husserlova poněkud liší, ale nikoliv proto, že Husserla neznám, nýbrž protože ho znám (resp. pokud ho do určité míry znám a také navzdory tomu). Týmž směrem poukazuje i „výklad“ slova „míniti“, o který se Sousedík pokusil v blahé (či spíše neblahé?) nevědomosti toho, že „míniti“ znamená něco podstatně odlišného od „vypovídati“; v tomto případě je ovšem třeba přiznat jako polehčující tu okolnost, že zmíněnou „blahou nevědomost“ sdílí s celou řadou právě těch z dnešních filosofů, které uvádí a kterých si považuje. A hned bych mohl pokračovat dalším šlápnutím vedle, když formuluje jakoby za mne, že „intencionálním předmětem míníme nějakou skutečnost“, jako kdyby opravdu netušil, že už někdy byl někým ustaven a upevněn zcela zásadní rozdíl mezi intencionálním aktem a intencionálním předmětem. Jeho formulace je – izolována – ostatně dvojznačná, ale z kontextu je zřejmé, že Sousedík má na mysli nikoliv identifikaci skutečnosti a intencionálního předmětu, nýbrž že intencionální předmět je prostředkem, resp. nástrojem mínění oné skutečnosti. To sice může znít plausibilně, ale není to můj názor (a Sousedík to nemůže doložit žádnou citací). S tím pak souvisí jeho neschopnost pochopit zpředměťující (nebo naopak nezpředměťující) povahu pojmovosti jinak než jako záležitost predikace. To, že vůbec nechápe, oč vlastně jde, dokumentuje ještě mnohokrát znovu (např. když se podivuje, že „z ne dost jasných důvodů“ odmítám adekvátní teorii, aj.).

Za těchto okolností není divu, že to, co autor na počátku ohlašuje jako „kritický rozbor“ a pak za takovou „kritiku“ (mimořádkovou, když mám být v kvantitativním ohledu velmi tolerantní) vydává, svědčí spíše o něm než proti mně. Ač bych to za jiných okolností učinil rád, nemohu v daném případě na jeho „kritiku“ věcně odpovědět, protože by mi nezbylo než opakovat (případně jinými slovy) již řečené, resp. napsané, anebo bych musel napsat rozsáhlejší pojednání. To ostatně hodlám učinit, ale nikoliv na obhajobu svého pojetí před Sousedíkovou kritikou. Každého přece musí uhodit do očí, že se do své „kritiky“ pustil poněkud předčasně, protože zcela nepřipraven jak četbou, tak promyšlením.

Také v záležitostech kritiky a polemiky apod. se budeme muset teprve pracně dostávat na evropskou úroveň. Poněkud mne překvapuje, že takovou nekvalifikovanost a neprofesionalitu prokázal právě Stanislav Sousedík, u něhož jsem byl zvyklý předpokládat, že ví, co ví, ale že také ví, co neví a že to neví. Je mi záhadou, proč se rozhodl vstoupit na led pro něho tak tenký. A je mi také záhadou, proč mi svou „kritiku“ nedal sám přečíst: byl bych ho mohl ušetřit otištění této odpovědi. Nezbyvá než mu popřát, aby si napříště našel vždycky dost času k bedlivějšímu pročtení toho, co hodlá „kriticky rozbírat“. A nemá-li jej, pak by snad měl od podobných těžko realizovatelných projektů buď vůbec ustoupit, anebo je přenechat jiným. Jinak by se mohlo stát, že velmi nepředloženě ohrozí i svou dobrou pověst medievalisty.